

- **Лекція. *Україна: нація в умовах Першої світової війни.***

План:

1. Україна в планах держав австро-німецького блоку та Антанти.
2. Перша світова війна та українське націотворення.
3. Національно-визвольний рух в умовах війни.

-

Список літератури:

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX-XX століття. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656с.
 2. Велика Війна 1914-1918 рр. і Україна. У двох книгах. Книга I. Історичні нариси. Київ : ТОВ «Видавництво «Кліо». 2014. 784 с.
- Марченко О. Корені мого національно-патріотичного самовизначення . Наук праці. іст. ф-ту ЗНУ. Вип 32. 2012 (спогади)

Німеччина та Австро-Угорщина

Спільне :

- Ідея підтримки національних прагнень з метою ослаблення Російської імперії
- Дискусії - ??форма державного строю, протекторату, незалежність управління тощо
- Відсутність чіткого плану щодо України в урядових колах Н. та А-У.
- Відсутність спільного угодженого плану дій Н. та А.У. щодо України

Німеччина

- Ослаблення противника через відновлення Польщі
 - Додаткові можливості ослаблення Росії – зростає увага до України
-
- Згодом у модель «буферних» держав
 - Барон фон Рехенберг - вересень 1914 меморандум із обґрунтуванням державного інтересу Німеччини у підтримці України (у т.ч. із сюжетами з історії України) – перевага республіки із козацькими традиціями
 - Побоювання поширення радикально-соціалістичний ідей
 - Інтерес до ресурсів Півдня та Сходу України

Австро-Угорщина

- Е.Урбас (АУ) – у Львові мав консультації із Й.Меленевським та О.Скоропис-Йолтуховським, вільна Україна дасть можливість поширити вплив на Балканах.
- Безпосереднє включення до складу АУ - ризиковано
- Побоювання поширення радикально-соціалістичний ідей
- Урбас підтримував пропозицію митрополита Шептицького щодо встановлення «особливого управління на засадах свободи»
- Альтернативні – Східноавстрійська група земель як автономія
- Після смерті імператора Франці 1916 – підтримка українців – деларативна

Велика Британія — офіційна підтримка Росії

- З одного боку — як член Антанти + династичні зв'язки змушена підтримувати «неподільну» Росію, але водночас не влаштовували агресивні претензії Росії
- Політичні лідери — Черчіль — раціонально — підтримувати національне самовизначення:
 - ✓ Вчений, співробітник МЗС А.Тойнбі — матеріал про Україну не як «окраїну» - про давню історію України....
 - ✓ Сентон-Вотсон — викладач лондонського університету — зустрічі із Грушевським , Шептицьким — обґрунтував необхідність створення незалежної України
 - ✓ В.Британія — не зацікавлена у створенні Польської держави (т.я. — домінування Франції)
 - ✓ + «єдина та неподільна Росія» - протипага Франції
- в цілому — Британський уряд був готовий підтримувати національні рухи

Франція

- Антанта – офіційно підтримка єдиної та неподільної Росії
- Альтернативна офіційній позиції:
 - ✓ 1912 – група інтелігенції журналіста Ж.Пелісьє створила Центральне бюро національностей → (1915 - -Союз Національностей) – члени авторитетні та відомі політичні діячі чиновники - на 1 конференції резолюція із закликом до поваги до національностей та їхніх прав
 - ✓ Листопад 1915 – доповідь до МЗС з «українського питання» – русифікація, пригноблення, заперечення права Романових на Україну

США

Активна діяльність українських емігрантів

- ✓ Жовтень 1915 – Нью-Йорк – I Український конгрес - з метою привернути увагу до українського питання – публікації....
- ✓ Січень 1917 – Український народний союз – домогся внести проект резолюції до Палати представників - для збирання благодійних внесків для допомоги Галичині та Буковині *(Мирон Куропась – історик, син емігрантів)*
- ✓ 24 квітня 1917- акція збирання благодійних внесків – зібрали 85 тис. долр (суч – 1,75 млн доларів)

«Українське питання» в політиці іноземних держав мало невизначений та непослідовний характер. Навіть якщо державні інтереси переважали на користь підтримки національних прагнень українців (наприклад, Велика Британія, Франція) –зобов'язання за міжнародними договорами врешті визначали офіційну політику.

Російська імперія - з метою зміцнення влади та авторитету висловлювала прихильність до відновлення Королівства Польського - маніфест серпень 1914 р. – декларативний, ситуативний характер :

листопад 1916 р. Австрії, Німеччина – наміри створити Польську державу під їхнім захистом – Росія, Велика Британія, Франція – проти

ПЕРША СВІТОВА ТА УКРАЇНСЬКЕ НАЦІЄТВОРЕННЯ

- ✓ Поширення інформації в урядових колах європейських держав про українців, Україну та «українське питання»
- ✓ Війна вивела «українське питання» у широкий масштаб, подолала його ізоляцію
- ✓ Прискорила трансформацію української селянської нації в українську модерну націю
- ✓ Створила передумови для розгортання Української революції та відродження національної державності

УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ

- Розширення уявлення про масштаби спільноти
- Зростання «соборницьких настроїв», розуміння кордонів нації
- Через контакти з іншими етнічними групами подальший розвиток національної ідентичності
- Військовий досвід, усвідомлення важливості субординації та дисципліни в екстремальних військових умовах
- Ознайомлення із сучасною технікою

- Я. Грицак:
- «Якщо творення новітніх націй було результатом модернізаційних процесів, то саме війна виявилась найбільшим вторгненням модерного світу у традиційне селянське життя»

Іван Марченко

- «До діда мого приходило по різних справах багато людей-прихожан, але якось так виходило, що з місцевою селянською молоддю ми не водили компанії й не бавилися з ними. Звичайно, ми вільно розмовляли з ними сільською українською мовою, але в родині нашій і в усій дідовій господі панувала російська мова. Не було якогось протиукраїнського постановлення, але якось мов би цілком природно виходило, що ми в своєму родинному колі розмовляли російською мовою».
- «Я передплачував часопис, кадетську «Речь», і жваво цікавився політичним і міжнародним життям. Мислив і розвивався як російський інтелігент і був свідомим російським патріотом, вважав неминучість збройного зудару Росії з Німеччиною. До жодної політичної партії не належав, але був досить «право» настроєний, правіше навіть, ніж кадети, найбільше симпатизував, здається, «октябристам».

- «Ще один можна тільки відзначити момент в поїзді з Полтави до Петербурга якось їхав у тому ж вагоні якийсь українець з Катеринослава вже старша людина. В розмові з іншими студентами (я не брав активної участі в розмові) він казав про високу культурність українського народу в колишні часи, про Гадяцьку умову гетьмана Виговського, що передбачала заснування на Україні двох університетів. Ця розмова зробила на мене більше враження, після того тижнів два у мене була думка поважно присвятити увагу українському питанню, але тепер ніщо не спонукало до поглиблення й підсилення того мого настрою й задуму, й незабаром і та зустріч відійшла у забуття».
- «Несподівано прийшла війна 1914 року влітку, коли я перебував на вакаціях у Полтаві. В той час я (мені був 21 рік) був оформленим, послідовним російським патріотом, вірив, що Росія, ведучи цю війну, виконує важливу світову місію».

- І на початок російської революції (як і раніш) я був цілком індиферентним щодо української визвольної справи..... Кружляли вульгарні жарти про українську мову: «Самопер попер до мордописні», тощо й я жартував з усіма....
- Пригадую, якось у моїй офіцерській землянці був молодий прапорщик, українець Холоша, й ще два-три офіцери, й між ними зав'язалась жвава суперечка. Холоша з запалом виступав як український патріот, з гордощами казав про жертвенну героїчну боротьбу українського козацтва під проводом гетьманів проти польського й московського поневолення.....Коли точно, в якому саме місяці відбулася та розмова, мовчазним свідком якої я був, я не пам'ятаю. Але знаю добре, що саме вона була переломовим моментом у моєму національному самоусвідомленні. Після того я вже іншими очима дивився на українську справу. В мені відбувався глибокий процес повернення до своєї нації, який ні в чому зовнішньому не виявлявся, але який був поважним, непохитним і потужним.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ В УМОВАХ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Наддніпрянина

- С.Петлюра, М.Славинський – підтримка Росії у війні
- ТУП – М.Грушевський, Є.Чикаленко – нейтралітет
- А.Жук, Д.Донцов, В.Дорошенко, М.Меленевський проавстрійський

Західна Україна

Проавстрійський :

- Спілка визволення України

- (4 серпня 1914-1 червень 1918)

- +1 серпня 1914 - Головна Українська Рада (партії: національно-демократична, Радикальна. соціал-демократична)

очолив Кость Левицький

- (проросійський – москвофільського спрямування)

Загальна
Українська
рада (1915-
червень 1918)

СВУ

- ✓ Як безпартійне політичне об'єднання для представлення національно-політичних інтересів українців в Російській імперії—
- ✓ Голова – Дмитро Донцов, у вересні – М.Залізняка
- ✓ Готували відозви до українців в Р.і., інших країн
- ✓ Досягнення мети пов'язували із поразкою Росії «Скиньмо вже раз з себе московське ярмо...! (Донцов)
- ✓ Криза СВУ – осінь 1914 р. претензії до М. Залізняка - інтриги, авантюризм, авторитаризм, незаконні фінансові дії
- ✓ Президію очолив В.Дорошенко.
- ✓ 250 членів, активна видавнича діяльність

Програма:

- Незалежність
- У досягненні незалежності орієнтувались на Австро-Угорщину
- Конституційна монархія на демократичних засадах, парламент – різні варіанти
- самотійність української церкви
- Аграрне питання – конфіскація крупної земельної власності на користь селян